

„NU VREAU SĂ-MI AMINTESC...”

O casă învechită, cu patru etaje, la marginea Minskului, din cele ridicate în grabă și, cum părea pe atunci, provizoriu îndată după război, tandru împresurate, încă de mult, cu tufe de iasomie. De aici au început căutărilor mele, ce aveau să se prelungească șapte ani – șapte ani neașteptați și chinuitori în care am descoperit lumea războiului, lumea aceea al cărei înțeles nu ne e nici până azi lămurit întru totul. În care am simțit durere, ură, ispitire... Duiosie și nedumerire... În care am încercat să înțeleg cum se deosebește moartea de ucidere și unde se află granița dintre omenesc și neomenesc. Ce se întâmplă cu omul care rămâne singur cu gândul acesta nebunesc că poate să-și omoare semenii? Ba chiar că e obligat să-i omoare. Ani în care am descoperit că, în război, în afara morții, există o mulțime de alte lucruri – tot ceea ce există și în viața noastră obișnuită. Războiul este și el un mod de viață. Ani în care m-am lovit de numărul nesfârșit de adevăruri omenești. De enigme omenești. În care am meditat asupra unor probleme a căror existență nici măcar n-o bănuiam înainte. De pildă, de ce nu ne uimește răul – oare ne lipsește capacitatea de a fi surprinși de rău?

Drum și drumuri... Zeci de călătorii prin toată țara, sute de casete înregistrate, mii de metri de bandă. Cinci

sute de întâlniri, după care am încetat să le mai număr, chipurile mi se ștergeau din memorie, rămâneau numai vocile. În memoria mea se aude un cor. Un cor uriaș, din care uneori nici nu se disting cuvinte, răsună numai un bocet. Recunosc: uneori n-am crezut că voi fi în stare să străbat drumul acesta până la capăt. Să-l răzbesc. Am avut momente de îndoială și de teamă, când mi-am dorit să mă opresc sau să mă dau deoparte, dar n-am mai putut. Devenisem prizoniera răului, privisem deja în hău ca să pot să înțeleg ceva. Acum, mi se pare, am ajuns să știu anumite lucruri, dar am încă mai multe întrebări, iar răspunsuri găsesc mai puține.

Dar atunci, chiar la începutul drumului, nu bănuiam nimic din toate astea...

Mă adusese în casa aceea o scurtă știre din ziarul local, care anunța că, de curând, la Uzina de Autovehicule Udarnik, avusese loc festivitatea ieșirii la pensie a contabilului principal Maria Ivanovna Morozova. În timpul războiului, se arăta în nota aceea, Maria Ivanovna fusese lunetistă, avea nu mai puțin de unsprezece decorații și șaptezeci și cinci de victime la activ. Mi se părea greu de conciliat profesiunea militară a acestei femei cu ocupația ei din anii de pace. Cu fotografia spălăcită din ziar. Cu toate aceste semne ale unei existențe comune.

... O femeie mărunță, având în jurul capului o înduioșătoare coroniță, răsucită din costița prelungă, ședea pe divanul încăpător, acoperindu-și chipul cu palmele:

– Nu-nu, nu vreau să-mi amintesc... Nu vreau să mă întorc acolo... Nu pot... Până în ziua de astăzi nu mai pot vedea filme de război... Eram o copilă pe atunci. Visam și creșteam, creșteam și visam. Și deodată – războiul. Mi-e chiar milă de tine... Știu eu ce spun... Vrei cu adevărat să afli? Te întreb ca și cum ai fi copilul meu... Sigur că a rămas uimită: Și de ce ai venit la mine? Cu soțul

meu ar trebui să vorbești, lui îi place să-și amintească... N-a uitat nimic: cum îi chema pe ofițeri, pe generali, numerele unităților... Eu – nu. Îmi aduc aminte numai ce am trăit eu însămi... Numai războiul meu. În jur erau mulți oameni, dar eram mereu singură, pentru că omul e întotdeauna singur în fața morții. Îmi amintesc de o singurătată cumplită. M-a rugat să opresc magnetofonul: Am nevoie de ochii tăi ca să-ți pot povesti. Cutia aceea o să ne deranjeze.

Dar peste câteva minute a uitat de el...

*Maria Ivanovna Morozova (Ivanușkina),
fruntaș, lunetistă:*

„O să-ți spun o poveste simplă... Povestea unei fete obișnuite din Rusia, așa cum erau o mulțime pe atunci...

Pe locul unde se afla satul meu natal, Diakovskoe, e acum raionul moscovit Proletarski. Când a început războiul, n-aveam nici optsprezece ani. Aveam două cosițe lungi-lungi, până la genunchi... Nimeni nu credea că războiul are să țină mult, toți așteptau de la o zi la alta să se termine. Să alungăm dușmanul. Am muncit pe câmp, în colhoz, apoi am terminat niște cursuri de contabilitate. Războiul continua... Prietenele mele... Colegele de la curs ziceau: «Trebuie să mergem pe front». Parcă plutea deja în aer. Ne-am înscris toate la niște cursuri organizate pe lângă comisariatul militar. Unele poate că veniseră ca să nu rămână singure, nu știu. Acolo ne învățau să tragem cu carabina, să aruncăm grenade. La început... Eu, recunosc, mă temeam să iau pușca în mână, nu-mi plăcea. Nici nu-mi puteam închipui că am să mă duc să omor pe cineva, pur și simplu voiam pe front și gata! Eram patruzeci de tinere la cursurile acelea. Din satul nostru patru, din cel vecin cinci, într-un cuvânt, câteva fete din fiecare sat. Și numai fete. Băieții pleaseră deja

pe front, care putuse. Uneori venea curierul militar în toiul nopții, le dădea două ore să-și strângă lucrurile și îi lua cu el. Se întâmpla să-i adune chiar și de pe câmp. (Tace.) Acum nu-mi mai aduc aminte – mai făceam petreceri sau nu, dar, dacă făceam, atunci fetele dansau între ele, fiindcă băieții nu mai rămăseseră. Deveniseră mai tăcute satele noastre.

Curând a apărut apelul CC al Comsomolului către tineret. Dușmanul ajunsese la porțile Moscovei... Eram chemați să ne apărăm Patria. Cum adică să cucerească Hitler Moscova? N-o să-l lăsăm! Nu numai eu, toate fetele cereau să plece pe front. Tatăl meu lupta deja. Am crezut că noi suntem singurele... Mai deosebite... Când am ajuns la comisariat, curtea era ticsită de fete. Am rămas cu gura căscată, și inima a început să-mi bubuie de emoție. Selecția era foarte severă. Primul lucru: firește, trebuia să fii sănătoasă tun. Mă temeam că n-au să mă ia: în copilărie fusesem cam slăbuță și bolnăvicioasă – firavă, cum spunea mama. Din cauza asta alți copii mă necăjiseră când eram mică. Apoi, dacă în casă, în afară de fata care pleca pe front, nu mai rămâneau alți copii, iarăși te refuzau, pentru că nu-ți puteai lăsa mama singură. Ah, mamele noastre! Nu li se mai uscau lacrimile pe față... Ne ocărau, ne rugau... La mine rămâneau două surori și doi frați, e drept, toți mult mai mici decât mine, dar se ținea seama. Mai era însă o problemă – din colhoz plecaseră toți bărbații, n-avea cine lucra la câmp, și președintele nu voia să ne dea drumul. Într-un cuvânt, am fost respinse. Ne-am dus la comitetul raional al Comsomolului, ne-au refuzat și acolo. Am alcătuit o delegație pe raion și ne-am dus la comitetul regional. Alt refuz. Toate ardeam de dorința de a pleca, eram pline de avânt. Atunci am hotărât, dacă tot eram la Moscova, să mergem la Comitetul Central al Comsomolului, la vârf, la prim-secretar. Să facem tot ce putem... Cine avea să vorbească în numele nostru, cine era mai